Nemere István

Moszkvai merényletek

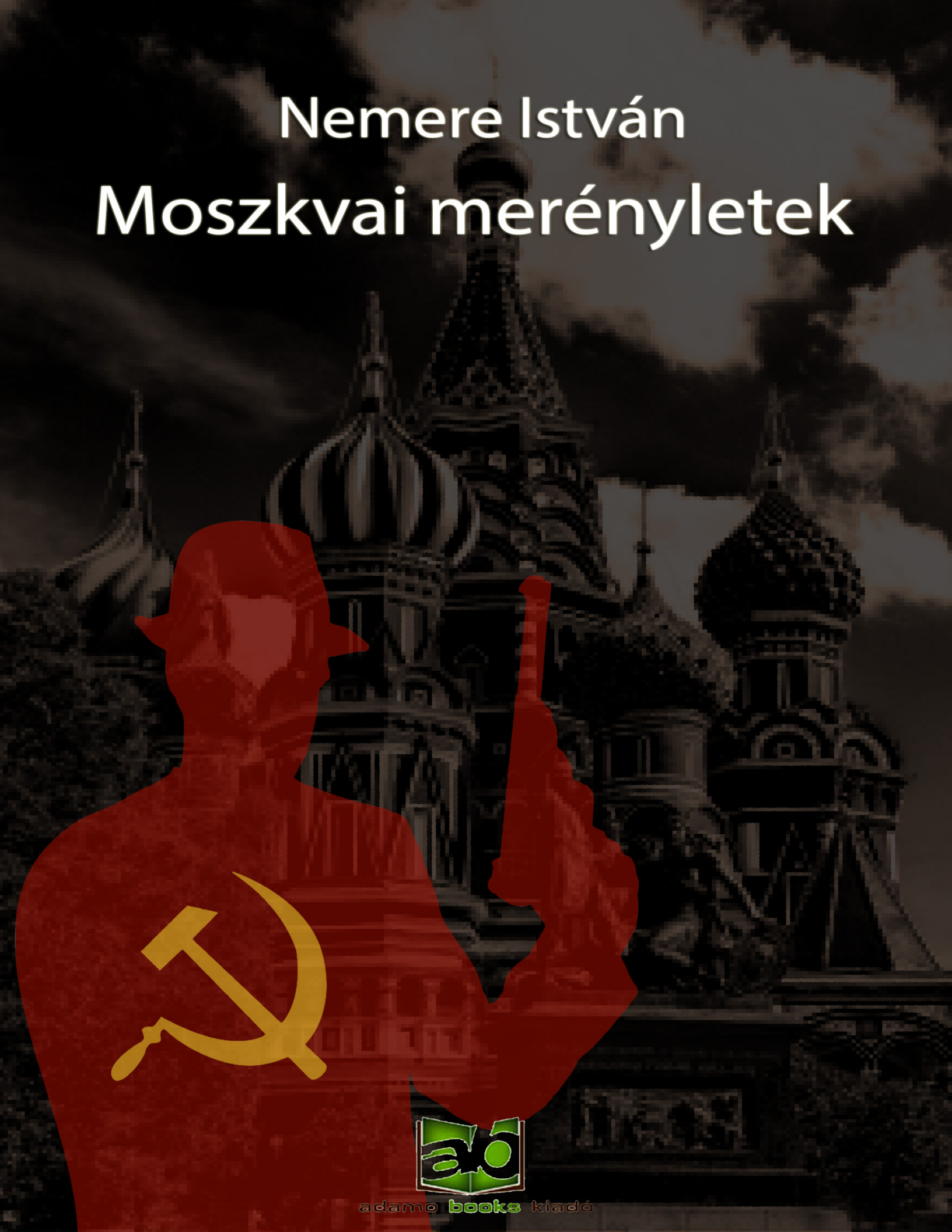

adamo books kiadó

NEMERE ISTVÁN

Moszkvai merényletek

Kiadó: ADAMO BOOKS KFT.

http://adamobooks.com

Felelős kiadó: ADAMO BOOKS KFT. ügyvezetője

Copyright © ADAMO BOOKS KFT.

Budapest, 2018

ISBN 978-963-453-332-0

TARTALOM

Előszó helyett....4
1. Hányszor emeltek fegyvert Leninre?....6
2. Lövések Leningrádban 18
3. A célpont: Sztálin 28
4. Az igazi vezér meggyilkolása 40
5. Rettegett főnökök halála 61
6. Kisebb ügyek, kisebb áldozatok 70
7. Egy marsall sorsa 85
8. Berija bukása 97
9. Lövések Moszkvában 103
10. Apróbb ármányok 110

Előszó helyett

Ha valaki azt hiszi, hogy a huszadik századi Szovjetunióban, tehát 1917 és 1992 közölt a politikai rendszer kerülte a régi, középkori vagy ókori politikai, rendőri és egyáltalán hatalmi módszereket - az nagyon téved.
Moszkvában, és persze más városokban is a kommunistáktól uralt hatalmas Birodalom nem vetett meg semmilyen módszert. Nem lehet véletlen, hogy Lenin ötletei alapján már a húszas évek elején létrehozták az első koncentrációs táborokat, amelyeket aztán a hitleri náci birodalomban oly szorgalmasan lemásolhattak. Nem lehet véletlen, hogy ez a rendszer - nem számítva a második világháborús áldozatokat - minimum kétszer annyi ember rettenetes halálát okozta, mint a fasizmus (ami nem jelent felmentést a fasizmus számára).
A módszerek között a börtönök, a kínzások, a kivégzések, a merényletek mindennaposak voltak. Mi most mégis ez utóbbiakról írunk majd. Éppen ideje, hogy tisztán lássunk ebben a tekintetben. Azok a már nem fiatalok is, akik e rendszer túszaiként tengették évtizedeiket 1989 előtt, és azok is, akik szerencséjükre már nem születtek bele, csak hallomásból ismerik. Az ő számukra ez ugyan már „történelem", míg mi, akik benne éltünk, magunk is megszenvedtük sok vonását.
A politikai indíttatású merényletek áldozatai hol a rendszer saját, leghűségesebb, de valami okból útban lévő elvtársai voltak, hol meg éppenséggel a nagy ellenfelek. Így vagy úgy, nem árt benézni a kulisszák mögé. Hiszen ami ott és akkor történt, az bármikor visszaköszönhet egy újabb diktatúrában.
Ha hagyjuk.
Mielőtt egyáltalán belekezdenénk ebbe a könyvbe, meg kell jegyezni: az olvasó nemegyszer találkozik majd bizonytalan adatokkal vagy közvetlenül nem igazolható állításokkal. Nemegyszer bizonyos tényekre csak évekkel vagy évtizedekkel később bekövetkezett más tényekből lehet (vissza) következtetni. Oly sok forrás hiányzik, és még oly sok van elrejtve előlünk!
Mert nehogy azt higgyük, hogy mindenről maradt fenn anyag, mindenről van bizonyíték. A Szovjetunió létezése véges-végig egyetlen nagy diktatórikus őrjöngés volt, ahol nemcsak a jelent, hanem a múltat is többszörösen átalakították, formázták. Volt úgy, hogy eltörölték, és volt, hogy annak a valóságban sohasem létező arculatot kreáltak visszamenőleg is.
Így ne várja senki, hogy minden történetre, eseményre vagy állításra bármikor előránthatjuk a bizonyítékokat, illusztrációkat, a megfelelő történeti értékkel bíró korabeli anyagokat. Ezek tekintélyes részét az egymást követő diktátorok megsemmisítették vagy elrejtették.
A másik baj ezzel kapcsolatban az, hogy 1992 után a Szovjetunió csak látszólag szűnt meg. Ma, 2000 körül is létezik ugyanaz a nagy ország és a hatalom módszerei nem sokat finomodtak. Ott, ahol igazán szabad médiákról ma sem lehet beszélni, ott, ahol egyetlen rögnyi föld sincs még magántulajdonban, ott, ahol a hét évtizeden át félrenevelt, kiforgatott elméjű százmilliós tömeg félrevezetése szinte sztálini méretekben és mélységekben zajlik most is - ott nem csoda, ha a múltat is kevesen akarják feltárni. Az orosz levéltárak éppen olyan nehezen nyílnak meg, mint egykor a szovjet irattárak - vagyis a legtöbbször sehogyan sem. Tehát amire akadna is bizonyíték, arról sem szerezhetünk tudomást.

Ez persze nem jelenti azt, hogy kísérletünk eleve reménytelen, hogy kudarcra lenne ítélve. Csak éppen a szokásosnál jóval nehezebb volt kibogozni, megtudni, előtárni mindazt, amiről e könyvben szó lesz.

1.
Hányszor emeltek fegyvert Leninre?

Talán már az is jellemző, hogy a „nagy politikus”, a „népek atyja” stb. ellen soha nem követtek el merényletet mindaddig, míg őt a „forradalom”, vagyis az 1917. októberi pétervári puccs nem dobta a felszínre. Hogy a politikus miket művelt az azt megelőző évtizedekben, arról sokat olvashatnak Steve Nording „Moszkva titkai. Száz év a rettegés birodalmában” c. könyvében (megjelent Budapesten 1999-ben). Tény tehát, hogy amíg csak a cári rezsimmel, majd az 1917 tavaszától regnáló igazi forradalmi, a cári rendszerrel leszámoló polgári demokratikus kormánnyal állt szemben, addig Lenint semmi sem fenyegette igazán. A cári rendszerben ugyan néhányszor elfogták, de vagy kiengedték pár hét vagy hónap után, vagy száműzték Szibériába, ahol kényszermunkáról (akkor még) szó se volt, a foglyokat nem táborokban őrizték, hanem lakóházakban éltek - ha akarták, családjuk is elkísérhette őket - és művelődtek, könyveket olvastak és írtak, politikai gyűléseket tartottak, és olykor… megszöktek. Ha pedig letelt a büntetésük, visszakapták útlevelüket és akkor hagyták el a cári Oroszországot, amikor akarták, és akadálytalanul vissza is térhettek oda bármikor. Még abban az esetben is, ha közben külföldön például rendszerellenes újságokat adtak ki - mint éppen a fent nevezett Uljanov, alias, Lenin elvtárs is.
Nos, ilyen előzmények és ennyire nyugodt, mondhatni kispolgári élet után a leendő diktátor és főideológus is kénytelen volt megtapasztalni, milyen is az, ha az ember egy diktatúrában él. Ebben az államformában ugyanis senki sincs biztonságban, sem lent, sem fent. Ha pedig az a rendszer a kommunista eszméken alapul, akkor eleve nincsenek kívülállók, akkor a rezsim folyamatosan totális küzdelmet vív nemcsak ellenségei, de saját elvtársai ellen is. Ez a belső harc, a hatalomért folyó, szó szerint élethalál-küzdelem a megszüntethetetlen velejárója minden régi és ma is létező kommunista ország hatalomgyakorlásának (Kína, Vietnam, Kuba, Észak-Korea).

Az első próbálkozás

Nem minden esetben a sajátjai lőttek Leninre. Kezdetben még az ellenségei tették ezt - feltehetően.
Bizonytalanságunkat az okozza, hogy lényegében a mai napig nem derült ki, kik voltak Lenin első merénylői. A tettre különben 1918. január 1-jén, vagyis Újév napján került sor. Emlékeztetőül: még két hónapja sem voltak uralmon a vörösök, Lenin egész nap ült a kis palotájában és gyártotta az új törvényeket, rendszabályokat, és főként rendeleteket. Ezekkel kötötte gúzsba a népet. Amelyről különben igen megvető véleménye volt. Nem ismerte el az emberek szabadságvágyát, mi több, a tömegeket csak a hatalom megszerzésének eszközeként értékelte és tekintette. Mivel féltek a bolsevikok (kommunisták), hogy a nép fellázadhat és elveheti tőlük a hatalmat (kizárólag ezért fogtak fegyvert), hát mindent megtettek, hogy a népnek erre semmiféle joga és lehetősége ne maradjon.

Lenin e tekintetben igazi mestermunkát végzett. A rendeletekkel olyan államot hozott létre, amelyet aztán mi is megismertünk később. Ahol a polgárt kisemmizik, tárgynak vagy állatnak tekintik, ahol egy totálisan mindenható állammal áll szemben és ahol ez az állam a munkaadó, a lakását, a fizetését, az életkörülményeit, az egészségügyi ellátását biztosító szervek összessége. Ahol egyetlen mozdulatot sem tehet engedélyek nélkül. És mindezt egy totálisan figyelő titkosrendőrség szövi át. Ahol - mondjuk ki nyíltan - az állam és saját polgárai halálos ellenségként állnak szemben egymással. Ahol természetesen a legalapvetőbb szabadságjogok is hiányoznak, a polgár minden téren ki van szolgáltatva a hatalomnak.
Nos, ennek mesteri példáját teremtette meg Lenin azokban a hónapokban és években. Valakiknek hamar elegük lehetett Uljanov elvtársból. Ismétlem, még két hónapja sem voltak hatalmon a vörösök, amikor 1918 első napján merényletet követtek el Lenin ellen.
Este volt már, 19 óra 30 perc körül járhatott. Régen besötétedett. A szovjet hatalom akkor még Szentpétervárról igazgatta az országot - nem sokkal később az ottaniak fellázadtak, sőt sztrájkba léptek a handabandázó, kegyetlen és hozzá nem értő vörösök ellen, ezért került át büntetésből a főváros a távoli és unalmas, elmaradott Moszkvába. Így hát Lenin is Pétervárott élt az egész bolsevik vezetéssel együtt. Azon az estén, a diktátor gépkocsin felhajtatott a Szimeon-hídra. A kocsiban rajta kívül Marija nővére és Friedrich Platten svájci elvtársa ült (ez utóbbit más forrásokban Fritz keresztnévvel leljük fel). Aki ugyan nem kommunista, hanem „csak" szociáldemokrata volt és bizonyos jelek szerint dolgozott néhány titkosszolgálatnak, köztük a császári németnek is. Egyesek szerint volt köze ahhoz, hogy Lenin Berlinben pár hónappal korábban egy millió német márkát kapott, ha német ügynökként kirobbantja a „forradalmat" és véget vet a Németország ellen (is) folyó háborúnak.
De mindez most mellékes. Ők hárman és a sofőr ültek a kocsiban. A merénylők ismerhették a kocsit, vagy azt messzebbről követték - tény, hogy a hídra felhajtó autóra lövedékek hullottak. Lenin lehúzta a fejét, ösztönösen, és nem találták el. Platten egy golyót kapott a karjába.
Ismétlem, csak találgatásokra vagyunk utalva. A tettesek állítólag tizenketten voltak, ami azért szokatlan egy merényletben. Mindnyájan vörősőrök voltak, de - mint azt egyes szovjet források akkoriban nem győzték hangsúlyozni - olyanok javarészt, akik azelőtt a cári hadseregben szereztek tiszti rangot. Tehát a vörösök közé 1917 októbere után csak kényszerből vagy számításból álltak be. Vagy éppen azért, hogy az első adandó alkalommal merényletet követhessenek el annak egyik vezetője ellen?
Az akkor már létező és véresen arató Cseka, a titkosrendőrség sem jutott a nyomukra, pedig elhihetjük, hogy mindent megtett a cél érdekében. Mindenesetre a merénylőknek állítólag sikerült elmenekülniük. Közülük néhányan túlélték a polgárháborús éveket és az esztelen, milliós áldozatokat követelő vérengzéseket. Sőt olyan is akadt, aki eljutott külföldre, vagyis biztonságba került. Ott aztán elmondhatta a hátteret, vagy legalább azt a keveset, amit tudott. Így aztán nem csoda, hogy az ügy néhány fontos részlete mindvégig zavaros, homályos maradt. Talán nem véletlen, hogy az eseményt a történeti munkák - persze Nyugaton, nem a volt Szovjetunióban! - mindössze az említés szintjén idézik fel.

A sikertelen merénylet

Erre alig két héttel az előző után, 1918. január közepén került - volna - sor.

Ehhez tudni kell, hogy miután a bolsevikok, akik nevük (bolsevik = többségi) ellenére kisebbséget alkottak a munkáspártban, elfoglalták és uralmuk alá hajtották a várost, a nép egyenlősége érdekében megszüntettek minden régi szervezetet, szövetséget, egyesületet, intézményt stb. így például a Szent György Lovagrend tagjai is elvesztették előjogaikat és addig élvezett dicsőségüket. Így nem csoda, ha a rend titkos tanácsa úgy döntött: ezzel valamilyen módon szembeszáll. Nos, a mód, amit találtak, a merénylet volt. A lovagok úgy döntöttek, elteszik láb alól Vlagyimir Iljics Lenint, a „forradalom vezérét". Mint az akkor használatos jelzőből is látszik, mindenki elhitte, hogy Leninnek nagy szerepe volt a forradalom előkészítésében és kivitelezésében, ami nagyon messze állt a valóságtól.
Sajnos az egyik lovag, bizonyos Szpiridonov - pont az, akire a merénylet elvégzését bízták - meggondolta a dolgot. Nemhogy nem hajtotta végre a tervet, hanem éppen ellenkezőleg, január közepén jelentkezett a hatóságoknál és mindent bevallott; a Lovagrend azzal bízta meg, hogy egy ideig figyelje Lenin mozgását, utána szervezze meg elrablását vagy megölését. Mindezért 20 ezer arany rubel járt volna neki.
Nem világos, miért fordult inkább a hatóságokhoz? Ott több aranyrubelt remélt, vagy megijedt a feladattól? A következményektől félt, vagy eleve nem is vállalta önként a feladatot, csak „rátukmálták"?
A Cseka (titkosrendőrség) 1918. január 21-ről 22-re virradó éjszakán körülvette, majd megrohamozta a pétervári Zaharjev utca 14. számú házat, ahol az összeesküvők tartották gyűlésüket. A házkutatás során karabélyokat, pisztolyokat, gránátokat és robbanóanyagot találtak. Lebukott néhány katonatiszt, akik persze előzőleg a cári seregben szolgáltak.
A letartóztatottak kihallgatása még tartott, amikor a németek megtámadták a várost és minden használható embert a frontra küldtek. A nyomozás félbeszakadt. A tisztek ekkor azzal a kéréssel fordultak a hatóságokhoz, hogy engedjék ki őket a frontra, ahol a németek ellen akarnak harcolni. A bolsevik legendárium szerint erre az engedélyt éppen a „forradalom lánglelkű vezére", a „nagylelkű Lenin elvtárs" adta meg. Hogy mi történt később a Szent György Rend lovagjaival, senki sem tudja.

Bűnözők támadása

A harmadik merényletet valóban végrehajtották, nem csupán tervezték. Ezúttal Lenin Marija nővérével utazott, ismét gépkocsin. Ismét január volt - de már 1919 januárja. A helyszín pedig nem Szentpétervár, hanem az új főváros, Moszkva. A vezér mellett ezúttal egy testőrkatona is ült a járműben. A kis társaság a város szélére igyekezett, ahol egy üdülőhelyen, Szokolnyikiben tartózkodott Lenin betegeskedő felesége. Nagyezsda Krupszkaja többek között arra a kis kanna tejre várt, amit a testőrkatona tartott a térdei között és mindenféle módon óvta, nehogy kiömöljön. Ugyanis a tej - mint minden élelmiszer - azonnal hiánycikké lett, amint eljött a kommunisták uralma! Érdekes, ez pontosan így történt később a többi „szocialista" országban is, kivétel nélkül. Az élelmiszer- és áruhiány éppen olyan jellemzője ennek a rendszernek, mint a diktatúra.
Mindenesetre fura alaphelyzetet látunk. A nagy vezér testőre nem a vezérre ügyel, hanem a kanna tejet védelmezi, akár az élete árán is.
A támadók nem politikai ellenfelek, hanem szinte analfabéta bűnözők, rablók voltak. A

város szélén elálltál az utat, meg voltak győződve, hogy gazdag, feltehetően zsidó kereskedő esett a kezükbe, hiszen akkoriban magánautója csak azoknak volt. A forradalomról és annak vezéréről nem sokat hallottak. A „Lenin" név mit sem mondott nekik - hiába kiabálta a pánikba esett vezér, hogy ő Lenin, LENIN! Hát nem értik?
Nem értették. Koselkov, a banda főnöke kidobta az utasokat a járműből, de előbb megfosztotta őket fegyverüktől és értékeiktől. A testőr még mindig a tejeskannát ölelgette féltékenyen… a banditák pedig gázt adtak és otthagyták a „forradalom hős vezérét" kifosztva az utcán.
A dologból több tanulság is levonható. Nem véletlen, hogy az esetet később soha nem publikálták a Szovjetunióban - csak külföldön. A Cseka, vagyis a biztonságiak, a titkosrendőrség és minden egyébre alkalmas és hivatott szervezet totálisan „leégett". Ennyit ért hát Moszkva biztonsága tizenhárom hónappal a forradalom győzelme után? Hogy magát Lenin elvtársat fosztják ki a rablók a főváros közigazgatási határain belül? A kompromittálódott titkosrendőrségi főnök, a véreskezű Feliksz Dzerzsinszkij (eredetileg lengyel kisnemes, majd börtönviselt szocialista, később pedig afféle mini-Himmler) dühöngött és kiadta az utasítást, fogják el Koselkovot. Kinyomozták a banda rejtekhelyét, megtámadták a bandát, de azok sikerrel szálltak szembe a rettegett rendőrség elit alakulatával is. Csak később, egy másik összecsapás során sikerült elfogás helyett lelőni Koselkovot.
Talán nem árt tudnunk: Lenin mindig hordott magánál egy pisztolyt. Állítólag éppen azért, hogy ha megtámadják, sikerrel védekezhessen. Nos, Koselkov ezt a pisztolyt is elvette a „tejszállítóktól"…

Kaplan vagy más húzta meg a ravaszt?

A Lenin elleni negyedik merénylet volt sikeres - már ha azt annak lehet nevezni a merénylők (és a szabad világ) szempontjából, hiszen a célpont csak megsebesült és nem vesztette életét. Azt kell mondanunk, hogy a merénylet időpontja, körülményei és a merénylő(k) kiléte révén ez legalább annyira bonyolult és homályos, mint a Kennedy elnök halálát eredményező dallasi merénylet!
Nem kezdhetjük azzal, hogy „lássuk a tényeket" - mert már amit tényként állítottak be utólag, az is egyetlen nagy összevisszaság. Az egymásnak alapjaiban ellentmondó állítások között nehéz megtalálni az igazságot. Sőt olykor lehetetlen is - ezzel tisztában kell lennünk. Ezért inkább verziókról fogunk beszélni.
Lássuk az első változatot.
1918. augusztus 30-án Lenin egy gépkocsivezető-testőr, Sztyepan Gil társaságában kocsin érkezett a Mihelszon-gyárba, hogy ott beszédet mondjon a munkásoknak. A kétségeink mindjárt itt kezdődnek: mikor *é*rkezett oda? Ugyanis a legvalószínűbbnek tűnő változat szerint a beszédre nem nappal, hanem már késő este került sor és az körülbelül este tizenegykor ért véget. Vessünk ügyet erre a részletre, hisz az azt jelenti, hogy amikor végzett a beszéddel és kijött a gyárudvarra, nyilvánvalóan éjszaka és sötét volt.
Ám mások szerint a beszédre délután került sor és mivel augusztus volt, hát este hatkor „már az egész város tudott a merényletről". Akkor, amikor az még meg sem történt? - kérdezhetnénk. Fennmaradt ugyanis Gil sofőr vallomása, ahol világosan áll: „Este tíz óra körül érkeztem Leninnel a Mihelszon-gyárba". Ezt a vallomást ugyanis pár évvel később a kommunista sajtó

is lehozta (Proletarszkaja rjevulucija, 6-7. sz. 1923.)
Hogy miért akarták később egyes kommunista legenda-gyártók nappalra hozni át az éjszakai merényletet, megértik majd később, amikor a gyakorlatilag vak merénylőről szólunk…
Szóval akár nappal, akár éjjel volt, Lenin a beszéd után kiment a gyárudvarra, ahol kocsija és sofőrje várakoztak. Egyik változat szerint valaki visszafogta az utána indulókat, akik még kérdezni akartak tőle valamit, vagy kérvényeikkel ostromolták volna. Ez lehetett éppenséggel a gyár tapintatos vezetősége is, akik oly későn már nem akarták visszatartani a nyilván fáradt vezért. De a későbbiek fényében ez lehetett éppenséggel egy tervezett akció része is. Valakik nem akarták, hogy tanúi legyenek az eseménynek.
Nos, lássuk ismét az egyik verziót. Ezek szerint, amikor Lenin kijött a gyárudvarra, valaki mégis várta a sofőrön kívül. Egy nő állt ott, és amikor Lenin közelebb ért, lövések dördültek. Ismét elágazik a történet aszerint is, hány lövés volt? Egyesek háromra esküdtek és arra, hogy mindet az a nő adta le. Az egyik golyó valakit eltalált a tömegből, aki belehalt sérülésébe - állították később. Miféle tömegből? - kérdezhetnénk, hiszen a fellelhető verziók szerint a tömeget nem engedték Lenin után…
De nem ez a legnagyobb bajunk. Hanem a később kihirdetett hivatalos változattal ellentétben eleinte a „hivatalos" is két merénylőről beszélt. Ugyanis még aznapi dátummal kiadtak egy hatósági kiáltványt „minden munkás-, paraszt- és katonaküldötthöz, az összes hadsereghez és mindenkihez. „Mindenkinek, mindenkinek!" (akkoriban ilyenek voltak a kiáltványok). Ebben világosan több merénylőről esik szó, sőt a kiáltvány azt is közli a világgal, hogy „két merénylőt: egy nőt és egy férfit elfogtak". Azt is ígérte a hatóság, hogy kilétükre majd fényt derít a vizsgálat.
Az a másik merénylő állítólag egy Protapopov nevű férfi volt. A kiáltvány szövegével ellentétben az elfogását követő percben ott a helyszínen agyon is lőtték. Kik tették ezt? Hát ez a másik kérdés. A jelek szerint voltak ott erre felkészült, mindenbe beavatott fegyveresek is, akik megfelelően reagáltak az eseményekre. Különösen azért gyanítjuk - mert már előre tudták, mi fog történni…
Később majd kifejtjük bővebben is, hogy kik és miért szervezhették ezt az ál-merényletet. Tény, hogy nevezett Protapopovról semmit sem lehetett megtudni. Később sem! Így az sem biztos, hogy valóban ez volt a neve. Könnyen lehet, hogy ő volt a betanított merénylő, akinek lőnie kellett. Méghozzá óvatosan, nehogy Lenin elvtárs halálát okozza. És az is a terv része volt, hogy a szerencsétlen ál-merénylő - aki nagy jutalmat remélt tettéért - még ott a helyszínen azonnal odavesszen. Így legalább később sem tudja kibeszélni, mi is volt az igazi terv!
A másik két golyó egyike csak súrolta Lenin vállát, a másik pedig a tüdejébe hatolt. Ez nyilván ellenkezett a szervezők tervével. A vérző férfit kocsijába tették és azonnal kórházba szállították, ahol megműtötték.
Mi volt később? Az (egyik) hivatalos változat szerint a tettest, Fanny (Dora) Kaplant elfogták és néhány nappal később minden hivatalos megbízatás nélkül a Kreml katonai parancsnoka személyesen lőtte agyon.
Ki volt ez a Fanny vagy Dora Kaplan?
Az igazi neve Fejga Rojdman vagy, Rojtblat volt. A zsidó nemzetiségű nő keményen szemben állt a cári rezsimmel. Tagja volt egy anarchista szervezetnek, később azt mondták, az eszer-ekhez tartozott. (Eszer = SR kiejtve, vagyis a szociálrevolucionisták, akik kezdetben

együttműködtek a kommunistákkal, de miután ez utóbbiak kerültek hatalomra, Leninék féltékenyen figyelték, milyen nagy befolyásuk van még mindig az orosz tömegekre.) Fejgát tizenhat évesen ítélték el először és Szibériába került. Jó tudni, hogy a cárellenes összeesküvők az ő lakásában készítették bombájukat, ám az felrobbant és csaknem megvakította a fiatal nőt. Később sem nyerte vissza normális látását, sőt a száműzetés éveiben olykor huzamosabb időn át teljesen vak volt. Később ismét látott valamelyest. De nehéz róla feltételezni, hogy pisztollyal kezében várt volna Leninre (nincs olyan adat, amely bizonyítaná, hogy tudott bánni bármilyen fegyverrel).

A későbbi szovjet hivatalos változat szerint egy egész nagy eszer-csoport hajszolta Lenint Moszkvában, és heteken át követték, várták a megfelelő alkalmat. Könnyen lehet, hogy így volt valójában, hiszen az eszer mozgalom tagjai tisztában voltak azzal: amíg Lenin él és a szovjetek vannak hatalmon, Oroszországban nem lesz demokrácia, rend és nyugalom. Így is történt.

De vajon ostobák voltak-e ezek a merénylők? Hogy a kulcsfeladatot egy háromnegyed részben vak és igen alacsony termetű, törékeny nőre bízzák? Hiszen a vizsgálatok bebizonyították, hogy az amúgy sem magas Leninnél is jóval alacsonyabb volt - viszont a lövések egy sokkal magasabb embertől származtak!

Vagyis nem Kaplan lőtt.

Nos, ez a fegyvereket nem használó nő állítólag egy pisztollyal lőtt Leninre. Itt megint több változatra oszlik a történet. Az egyik szerint a felbőszült munkások csavarták ki kezéből a fegyvert - a hivatalos jelentésben meg az áll, hogy a fegyvert a retiküljében találták meg. Soha sehol nem hozták nyilvánosságra azt a tényt, hogy az igazi fegyvert viszont napokkal később a gyárudvaron találták meg.

Aztán azt is tudnunk kell, hogy 1994-ben lezajlott Moszkvában egy érdekes vizsgálat. Fegyverszakértők vetették egybe a múzeumban őrzött fegyvert (Felirata: „Ezzel lőttek Leninre 1918. augusztus 30-án!”), és a szintén megőrzött, testéből kioperált golyókat. Talán senkit sem lep meg a vizsgálat eredménye: csak az egyik golyót lőtték ki ebből a fegyverből - a másik lövedék egy másik, ismeretlen fegyverből származott. Azt a pisztolyt sehol sem állították ki üveg alatt…

A változatoknak itt sem vagyunk híján. A hivatalos vagy annak tűnő kijelentések is össze-vissza állítgatnak hol ezt, hol azt. Ne feledjük, Leninék hatalomra kerülésével megszűnt a szabad sajtó. Független hírközlő, véleményformáló attól kezdve egészen a Szovjetunió bukásáig, vagyis több mint hetven éven át nem létezhetett orosz földön. Ezért még meglepőbb, hogy az ügyről ennyiféle, egymásnak is ellentmondó hírt közölhettek akkoriban.

Szóval ismét a változatok… Az egyik szerint Kaplant a helyszínen fogták el. A másik szerint menekült, de utolérték. A harmadik szerint a közelben álldogált és véletlenül akadtak rá, tiltakozott is, amikor elhurcolták. A negyedik szerint menekülőben volt, de meglehetősen fura öltözetben: bokáig érő hosszú, meleg ruhában és szöges csizmákban… Augusztusban? - kérdezhetjük joggal.

Az is furcsa, hogy egy ilyen fontos ügyben, mint az ország legfontosabb vezetőjének meglövése nem tartottak sem fegyver-, sem ballisztikai-, sem ujjlenyomat-vizsgálatot! Mindez így utólag világossá teszi, miről is volt szó. Valakik azért szerveztek ál-merényletet Lenin ellen, hogy utólag bosszút állhassanak az akkor tekintélyesnek számító ellenzéki szervezeten:

az eszereken. Lehet, hogy Kaplant - ha ugyan volt valami köze a merénylethez - előzőleg odahozták, hogy a helyszínen legyen, amikor a Cseka Protapopov nevű ügynöke elvégzi a feladatot. Azaz gondosan kímélve a vezér életét, rálő - hogy aztán a merényletet az eszerek nyakába varrhassák és tömegesen elfogják, börtönbe vessék, megkínozzák és kivégezzék vagy évtizedekre szibériai gulágokba (koncentrációs táborokba) hurcolják a szerencsétleneket. Aminthogy ez meg is történt, már másnaptól kezdve…

Hogy mennyire nem volt nyomozás, azt bizonyítja a következő tény is: a hatóságok nem hallgatták ki a népgyűlés résztvevőit! Azokat sem, akik a beszéd elhangzása után követték Lenint a gyárudvarra. Voltaképpen egyetlen igazi szemtanú vallomását sem jegyzőkönyvezték. Hát persze - hiszen nem volt rá szükségük! Még azt a fáradtságot sem vették maguknak, hogy legalább imitáljanak egy nyomozást az államfő elleni merénylet kapcsán - ami azért ismerjük el, egyedülálló a világtörténelemben.

Egyszerűbb volt azonnal kimondani, hogy a merénylet mögött a „nép ellenségei" álltak, akik ellen azonnal könyörtelen harcot hirdettek és az államvezetés egy hamarosan kiadott felhívásában arra buzdította a tömegeket is, hogy „minden erejükkel számolják fel az eszereket" és jelentsék be a hatóságnak, ha a néphatalommal szemben szervezkedő erőkről tudnak. Gyakorlatilag egy felülről irányított „állami pogrom" vette kezdetét.

Erre kellett ez a merénylet - a hatalomnak! A kollektív államvezetés, a Központi Bizottság egyenesen kimondta, hogy az állampolgároknak könyörtelen harcot kell kezdeményezniük a forradalom összes ellensége ellen. Vagyis egy tűznél sok pecsenyét akartak megsütni, egyszerre.

A körülmények is gyanúsak voltak. Mint már céloztunk rá, feltűnő, hogy miután az előző másfél évben Leninre már rálőttek, megtámadták, és különben is ő volt az állam legfontosabb embere - hát miért nem vigyáztak rá jobban? Sőt, egyáltalán nem vigyáztak rá? Merthogy úgy a testőr-sofőr, mint mások vallomásából és visszaemlékezéseiből kiderül: a Mihelszon-gyárba a szó szoros értelmében senki sem kísérte el. A dolog odáig fajult, hogy behajtva a gyárba még üdvözlésére sem jött ki senki. Sem a gyár vezetősége, sem senki! Pedig mindenki tudta, hogy aznap este ott fog fellépni, ezt nem titkolták. Képzeljük el az alacsony, beteges külsejű, vöröshajú férfit, amint bemegy a gyárba és keresi az igazgatót, közben többször bemutatkozik: Lenin vagyok, Lenin vagyok… Ez így hihetetlen, nem életszerű.

Vagyis kezdeti gyanúnkat egyre több tény támasztja alá: ez az egész eseménysorozat meg lett szervezve! Nem zárható ki, hogy maga Lenin is be volt avatva.

Több oka is lehetett annak, miért döntöttek így. Az egyik a már említett tömeges megfélemlítési akció és a tervezett letartóztatási hullám, amely a politikai ellenfeleket érintette. De lehetett más ok is. Ugyanis éppen azon a napon, de bizonyíthatóan sokkal korábban ismeretlen merénylők eltették láb alól a szentpétervári Cseka főnökét, Urickijt. Amikor Lenin estefelé elindult a gyárba beszédet tartani, erről már tudott, hiszen a hírt azonnal megtelefonálták az egykori fővárosból.

Ráadásul feljegyezték, hogy Lenin akkor már ritkán hagyta el a Kremlt, ahol lett lövészek vigyázták az életét. Elvtársai rábeszélték, hogy legalább hetente egyszer tegyen kivételt. Így aztán elvállalta, hogy minden péntek délután tart egy vagy két beszédet valahol a városban. 1918. augusztus 30. is péntekre esett…

Nos, ennek fényében még furcsább, hogy kíséret nélkül ment. Máskor, máshová nem mozdult ki fegyveres védelmezők, testőrök nélkül. Egyre nyilvánvalóbb, hogy egy tervezett akcióval

állunk szemben. Leninnek meg kellett sebesülnie aznap este a Mihelszon-gyárban, hogy kényelmes és a tömegek egy részét valóban felháborító ürügy kerüljön a hatóságok kezébe.
Voltaképpen azt is tudhatjuk, hogy a Cseka főnökén kívül ki lehetett a másik"ötletgazda". Sok okunk van feltételezni, hogy egy bizonyos Vlagyimir Boncs-Brujevics nevű főelvtárs agyából pattant ki a nagy ötlet. Ugyanis a későbbi hetekben is ő állt Lenin mellett és verte vissza a különféle, a merénylettel kapcsolatos kétségeket. Azon felül ő volt az, aki a második, ámde kudarcot vallott merényletet felfedezte. 1918 januárjában Szentpétervárott ugyanis nála jelentkezett az a lovag, aki a Szent György Lovagrend szándékait felfedte - neki. Ezzel kezdődött Boncs-Brujevics karrierje és hamarosan afféle mindenes lett Lenin mellett. Nincs kizárva, hogy később már afféle biztonsági szakértőnek, majd titkosszolgálati elvtársnak képzelte magát.
Nem mi vagyunk az egyetlenek, akik a hatóságra gyanakodnak. Mi több, akadt olyan szovjet - de Nyugatra menekült - szakértő, aki szerint mindkét merényletet (Urickij és Lenin ellen) is egyenesen a Cseka szervezte (Grigorij Nyilov „A leninizmus nyelvtana" című, Londonban kiadott könyvében). Ő is feltételezi, sőt állítja, hogy mindkét esetben megkapták erre Lenin beleegyezését. Vagyis álmerényletről beszélhetünk. A szentpétervári merényletre azért volt szükség ugyanazon a napon, hogy a még habozó tömegeknek világosan bizonyítsák: „védekezniük kell", meg kell védeniük a forradalom vívmányait, mert az ellenség, lám, egyszerre lendült támadásba minden fronton!
Ezzel magyarázható - nemcsak Nyilov szerint - az is, hogy miután Lenin visszanyerte egészségét, nem rendelt el új, igazi nyomozást és nem keresték a két merénylet valódi tetteseit. Márpedig Lenin nem a szelídségéről volt ismert, hanem ellenkezőleg: ellenfeleivel mindig nagyon könyörtelenül leszámolt. Hatalomra kerülve meggyilkoltatta mindazokat, akik az előző évtizedekben a politikában vagy a magánéletben az útjába kerültek, vele szembeszegültek. Nos, pont azokat hagyta volna ki, akik golyót eresztettek a tüdejébe?
Az is feltételezhető - de már nem bizonyítható - hogy Lenin nem tudott a merényletről. Hanem azt kizárólag a biztonsági szolgálat, vagyis a titkosrendőrség, a Cseka szervezte meg. Több okból is. Az egyik a nagy cél: az ellenfelek lesöprése a térképről volt. De más okok is lehettek. Például az, hogy Lenin attól kezdve csak bennük bízzon és lássa be: biztonságiak nélkül ki sem mozdulhat sehová. Ezt a függőséget akarták elérni mindenáron. Nos, itt is több verzióval állunk szemben.
Mindenesetre az egész eset mesterséges voltát az is bizonyítja, hogy nem volt nyomozás. Mi több, magát az áldozatot, vagyis Lenint sem hallgatták meg! Pedig ha igazi ellenfelekkel volt dolga, azokkal került szembe ott a gyárudvaron, akkor talán csak tudott volna mondani róluk egy-két tényt? Például azt, hogy valóban csak egy, vagy két merénylő lőtt rá? De hát őt sem kérdezték meg. Általános az a benyomásunk, hogy senkit sem érdekelt, mi is történt valójában - és ennek csak egy igazi oka lehetett. Hogy a merényletet megszervezték, méghozzá Lenin tudtával. Ezért nem követelt vizsgálatot ő maga sem! Hiszen pontosan tudta, mi történt. Mi több: tudta már előre, hogy aznap este merényletet fognak elkövetni ellene…
A történetünk ismét elágazik. Az egyik szálon Lenin sorsát kövessük a merénylet utáni hetekben.
A dolog „csinált voltát", a merénylet imitálását bizonyítja az is, hogy bár a sajtó heteken át „Lenin súlyos sebesüléséről" cikkezett, a valóságban a férfi csak könnyű sérülést

szenvedett! Feltehetően a második golyó sem hatol be a tüdejébe. Nos, egy tüdőlövés még ma sem veszélytelen mulatság, pedig számos antibiotikum és más gyógyszer áll a modern orvostudomány szolgálatában. Tüdőlövésből eredően ma is otthagyhatja valaki a fogát.
Nos, 1918-ban nyilván ennél sokkal több esélye volt a halálra annak, akit így meglőttek! Különösen az akkor szovjet egészségügyi viszonyok között, amelyek még ma is igen távol vannak az Európában megszokottól. Nos, abban a háborúktól szaggatott, szovjet rendszertől legyengített, gyógyszerektől megfosztott, rettenetes higiéniai feltételeket nyújtó körülmények között erre legalább százszor akkora volt az esély, mint manapság. No és Lenin amúgy sem volt már egészséges, tudjuk, hogy az 1910-es évek közepén is sok betegség kínozta. Ha pedig elhisszük, hogy a két lövéstől kivérzett is, mert hiszen nem szakképzett személyzet mentőautóján, hanem saját kocsijába vetve vitték kórházba - hát, ha igaz a hivatalos propaganda, akkor aligha élhette túl mindezt.
Nos, mondani sem kell, hogy a valóság bizonyíthatóan másképpen nézett ki. A korabeli gyógyítás szabályai szerint, ha valaki ilyen állapotban kerül kórházba, az pár hónapig fel sem kelhet az ágyból. Feltéve, hogy túléli a dolgot.
Ezzel szemben mi történt? Lenin két héttel később már talpon volt! Szeptember 15-én már javában fogadta elvtársait, de nem ágyban fekve, hanem szobájában, íróasztal mellett ülve. Sőt, kijárt a gyógyintézet kertjébe is, sétálni… Szeptember 25-én, vagyis három és fél héttel a merénylet után pedig fogta magát és elutazott vidékre. Ahol úgymond pihent, de mint tudjuk, ott is sokat dolgozott. Aztán a merénylettől számítva még két hónap sem telt el, és már nyilvánosan is fellépett. Politikai vitaesteken és gyűléseken szerepelt, és akik akkor látták, azt állították: semmi nyoma nem volt sérülésének és állítólagos súlyos betegségének.
Jó, ha tudjuk: már a merényletet követő napon is újságokat olvasott… nem is voltak érdektelenek azok a lapok. A következő napokban rendre közölték a hatóság felszólításait, miszerint a volt cári katonatisztek körében túszokat kell szedni és azokat agyonlőni, ha valamilyen rendbontás történik egy-egy adott városban vagy környékén (vagyis hát ezt sem a hitleri, náci németek megszálló hatóságai találták ki, ezt a mintát is készen vehették át a szovjet kommunistáktól, mint annyi mást). Lenin kórházi szobájában jókat nevethetett az egészen. Nem volt tüdőlövése, hisz azt nem élte volna túl. A Protapopov (vagy más nevű) titkosrendőr-álmerénylő jól célzott. Az a kis, jelentéktelen sebesülése pedig megengedte, hogy csak „falból" töltsön pár hetet kórházban. És arra is jó volt, hogy megalapozza ekkor kezdődött mérhetetlen személyi kultuszát is. Amit majd csak tanítványa, egy bizonyos Dzsugasvili-Sztálin kultusza fog felülmúlni. De ezt Lenin már nem láthatta meg.
Utólag ugyan folyt egy nyomozás - de már a Szovjetunió kimúlása után. A csak nevében független, mert az óta erősen kormánypárti „Nyezaviszimaja Gazeta" újságírói előástak néhány adatot és iratot a titkos levéltárakból és néhány nyilvános könyvtárból, ahol megvannak még az 1918-as kommunista újságok. Ezekből is érdekes dolgok derülnek ki. Főleg az, mennyire tökéletlenül működött még akkor a sajtócenzúra. Ennek köszönhető, hogy az álmerényletre utaló jelek nem vesztek el teljesen. Például az 1918. szeptember 5-ei „Pravda" hasábjain interjút olvashatunk az orvossal, aki állítólag megműtötte a súlyosan sérült Lenint. Doktor Obuh a lélegzetét visszafojtott, a drámai operáció részletei felől érdeklődő újságíró kérdéseire csak ennyit mondott: „Miféle operáció? A golyókat könnyen és azonnal eltávolítottuk, hiszen csak a bőr alatt lapultak… Pár nap múlva Vlagyimir Iljics teljesen egészséges lesz".

A lap utólagos nyomozói még azt az állítást is megkockáztatták, hogy golyókról szó sem volt! „Fanny Kaplan”, vagy akárki is volt a tettes, vaktölténnyel lőtt! Annál is inkább, mert megállapították, hogy Lenin múzeumban őrzött, golyótól átlyukasztott zakója sem igazi. A lövések nyomai máshol, máskor kerültek rá, és nem is egyeztek az állítólagos súlyos sérülések helyeivel… („Nyezaviszimaja Gazeta”, 1992. augusztus 29.)
Mindenesetre a rejtélyek ezzel nem értek véget - valami lehetett a dologban, mert az állítólagos merénylettől a titkos levéltárban fennmaradt - és 1992-ben részlegesen nyilvánosságra hozott - iratok közül hiányzik a 11-es, 84-es, 87-es 90-es és 94-es oldal. Éppen azok, amelyek fényt vethetnének a dologra…
Aztán ismeretes, hogy később Leninhez is német orvost hívtak (a német orvosoknak a Szovjetunió egész létezése alatt valamiféle mágikus képességeket tulajdonítottak, mert a vezetők a hetvenvalahány év során gyakorta kezeltették magukat nem saját, hanem éppen német, vagy - horribile dietu! - amerikai orvosokkal is.
Nos, mint kiderült, egy német orvos 1922. április 23-án Lenin kulcscsontja mellől operált ki egy golyót. De ez a golyó nem abból a pisztolyból származott, amelyet a múzeumban, mint a merénylő fegyverét őriztek. Mi több: ez a golyó - ha tényleg így volt - Lenin testének jobb oldal*á*n lapult öt éven át. Így semmi köze sem lehetett ahhoz, amely állítólag a bal t*ü*dej*é*be hatolt…
Vagyis akkor ez egy másik, soha nyilvánosságra nem hozott merényletet jelezne…
Az állítólagos merénylő, Fanny Kaplan sora is teljesen bizonytalan. Néhányan úgy vélik, mindössze egy legenda, különböző verzióit lehetett hallani a következő évtizedekben. Mások szerint ennek ugyanúgy lehet valóságos alapja, mint Wallenberg állítólagos, több évtizeden át tartó felbukkanásainak az orosz lágerekben és börtönökben. Ahogyan a Budapesten elrabolt svéd diplomata sorsa veszik homályba a nagy és sötét Birodalomban 1945 után - úgy Kaplan is hol elveszik, hol ismét feltűnni látszik az 1918 utáni évtizedekben.
Orosz földön sokáig tartotta magát az a hit, amely szerint Kaplant nem lőtték agyon négy nappal a merénylet után, amelyben állítólag részt vett. Mindenki meg volt győződve, hogy az eszerekhez tartozó megszállott és mindenre képes, ámde nyomorék nő csak áldozata lett az ügynek. Nem is volt a merénylet színhelyén, mert arra az időpontra hihető alibije volt! De mint eszernek, egyszerre kellett „merénylőnek” és áldozatnak lennie. Őt kiáltották ki bűnbaknak azok, akik megszervezték a Lenin elleni álmerényletet.
Azt állítják, hogy börtönbe került, mert életfogytiglani kapott. A börtönben aztán teljesen megvakult. Ha valaki nyugati, tehát demokratikus és humánus módon gondolkodik, az nem fogja elhinni, hogy a fenti eszmékkel teljesen ellentétes kommunizmusban egy vakot is börtönben tarthattak. Mert miért ne? Voltak a szovjet koncentrációs táborokban más nyomorultak is: féllábúak, félkarúak, siketek, cukorbetegek, szívbajosok… Ez utóbbiak persze hamar bele is haltak. Egy vakot sem kíméltek tehát, hiszen „a nép ellensége” volt. A rabokkal szembeni álláspont és bánásmód igen hasonlított a későbbi náci haláltáborokban, vagy a kínai, vietnami, polpotista haláltáborokban alkalmazottakhoz.
Akadtak szemtanúk és azok mai leszármazottai, akik esküsznek rá, hogy 1918 után sokszor látták felbukkanni Kaplant itt és ott. A szuzdali kazamata-börtönben, a vnyerhouralszki táborban, és másutt. Egy másik verzió szerint 1945. május végén, szabadon engedték, de már

csak egy emberi roncs volt. Hamarosan, 1947-ben meghalt. Mivel még szörnyűbb diktatúra uralkodott akkor, hisz már évtizedek óta Sztálin volt hatalmon - szóba sem jöhetett, hogy bárkinek elmondja, kicsoda ő és milyen életutat járt be.
Azt is mondták, hogy 1918-ban volt valamiféle nyomozás, de arról, hogy „ő lőtt Leninre" - Kaplan csak ekkor tudta meg. Hiába mondta, hogy a Mihelszon-gyári merénylet idején Moszkva túlsó végében tartózkodott és ezt be is tudta volna bizonyítani, ha hagyják - de természetesen nem hagyták. Állítólagos későbbi elmondása szerint - ez a történet is börtönökből származik - egyáltalán nem kényszerítették arra, hogy elismerje részvételét a merényletben. Ugyanis a hatóságoknak teljesen mindegy volt, „beismeri-e" vagy sem - egyszerűen kihirdették, hogy ő lőtt Leninre, és kész! A Szovjetunióban így mentek a dolgok. A kommunizmusban - említettük a bevezetőben - az emberek, az érzelmeik, az akaratuk, de a valós történések is más síkon zajlottak, mint a hatóság viselkedése.
Joszif Naumov cseljabinszki ügyész 1942-ben megtudta, hogy az egyik általa felügyelt börtönben (Vnyerhouralszk) 1939 óta ül Fanny Kaplan. A többiekhez képest luxuskörülmények között tartották, ami azt jelenti, hogy egyedül lehetett cellájában. 1942 után elvitték őt egy másik börtönbe. Az ügyészt figyelmeztették, hogy a fogolynak még a létezése is államtitok, nem csak ottléte.
Látták Kaplant Vorkutában, Szolikamszkban, Szolovkában.
1937-ben kihallgatási jegyzőkönyvekben rögzítették egyes régi foglyok elbeszéléseit arról, hogy hol, merre, milyen börtönökben vagy táborokban és milyen körülmények között látták Kaplant. Ezek között olyanok beszámolói is akadnak - például V. A. Novikové - aki maga is eszer volt, mi több, őt is belekeverték a Lenin-merényletbe és éppen azért ítélték el, mert állítólag tagja volt annak a bizonyos, soha nem bizonyított 14 tagú „kommandónak", amely úgymond 1918 nyarán „vadászott Leninre". Viszont ezek személyesen és nagyon régtől ismerték Kaplant. Ha ők azt állítják, hogy a „halála" után évekkel vagy évtizedekkel látták itt a Gulag-szigetcsoporton (vagyis a lágerekben), akkor kell legyen alapja e történeteknek.
Volt olyan tanú, bizonyos Kozsarinov, aki a szverdlovszki börtön foglyaként az intézmény irodájában dolgozott. Ő állította, hogy a foglyok listáján 1932-ben bizony szerepelt Kaplan neve. Bár személyesen nem láthatta a foglyot, azt ugyanis nem a politikaiak népes csoportjával együtt, hanem teljesen elkülönítve őrizték. És egyik leánykori zsidó nevén, Fanny Rojt-ként (Rojtman) regisztrálták. Nyilván azért, hogy még nehezebb legyen a nyomára lelni. Bár a sztálini időkben nem kellett a hatóságnak attól tartania, hogy bárki is nyomozást indíthatna utána.